

Jasmin Hošić

MUZIČKA PEDAGOGIJA U BIHAĆU U PREDŠKOLSKIM USTANOVAMA ANALIZA I PREPORUKA ODGAJATELJIMA

Sažetak

Muzika je oduvijek bila sastavni dio odgoja i obrazovanja. Ona utiče na opći i duhovni rast čovjeka kao ličnosti, kao pokretača i nosioca svih zbivanja u jednom društvu. Pravi rasadnik muzičke umjetnosti, odnosno, muzičke kulture su prvenstveno muzički pedagozi koji trasiraju brojne puteve onima koji su uz njih proveli izvjesno vrijeme učeći i stječući znanje da krenu dalje: kao ljubitelji muzike, reproduktivni umjetnici, muzički pedagozi ili muzički stvaraoci. U životu će biti daleko više onih koji će se opredijeliti za neku drugu profesiju, ali će im muzika ostati svakodnevna potreba, relaksacija, odnosno, stalni izvor novih doživljaja. Muzički pedagozi su predodređeni za njegovanje, razvijanje i obogaćivanje duhovnog rasta svojih učenika i sredine u kojoj djeluju.

Na razvoj muzičke pedagogije u određenoj sredini utiče niz faktora: stepen ekonomske razvijenosti, škole, tradicija, društveni sistem, nauka i umjetnost. Iz mnoštva nabrojanih faktora odlučio sam da proučim razvoj muzičkog odgoja u obrazovnim ustanovama u Bihaću. Proučavanje ove teme proizilazi iz kompleksa pedagoških pojava i procesa koji se odvijaju na planu odgojno-obrazovnog rada. Ovim djelom imam za cilj da ispitam stanje, mogućnosti, potrebe i djelovanje muzičkih pedagoga u historiji grada Bihaća, zatim da pratim razvoj muzičke pismenosti, predmet, te pojave i procese koji su prethodili današnjem stupnju razvijenosti muzičke pedagogije i muzičkog života ovih prostora uopće.

Ključne riječi: odgoj, obrazovanje, brojalice, pjevanje, muzičke dramatizacije

I Razvoj muzičke pedagogije u Bihaću u predškolskim ustanovama

II.1 Historijat bihaćkih predškolskih ustanova

Od početka vladavine Austro-Ugarske pa do završetka Drugog svjetskog rata, u BiH je bilo 11 zabavišta i 6 sirotišta koja su okupljala predškolsku djecu. Broj predškolske djece u ovakvim ustanovama bio je veoma mali. One su se nalazile u Sarajevu, Banjoj Luci i Tuzli. Bihać u ovom periodu nije imao ovakve institucije.

Između dva svjetska rata povećao se broj siročadi i država se našla pred velikim problemom, te je po uzoru na zapadne zemlje počela rješavati ovaj problem, smještajući takvu djecu u ustanove za zbrinjavanje djece. Kasnije su se u takve ustanove uključivala i druga djeca i to se regulisalo na zakonit način, posebno kad je bilo u pitanju učešće roditelja u finansiranju troškova za smještaj djece. Prvi programi rada sa djecom predškolskog uzrasta, propisani od strane nadležnih državnih organa, pojavili su se odmah poslije završetka rata. Već u tim programima raspored aktivnosti bio je sličan današnjim rasporedima aktivnosti i odmora djece.

Pred Drugi svjetski rat sve su se više usavršavali programi rada sa predškolskom djecom, a posebna pažnja se počela posvećivati odgojno-obrazovnom kadru. Ipak, usljed rata teško je bilo organizovati dječije domove, prvenstveno zbog stanja zemlje koja se nalazila na pragu rata, te smo organizovanje dječije vrtiće morali čekati i dalje.

U toku Drugog svjetskog rata povećala se potreba za smještanjem siročadi i djece poginulih boraca. Iako su vremena bila teška, organizovano je nekoliko dječijih domova koji su predstavljali osnovu za razvoj dječije zaštite u novoj državi. U ratnom periodu i nekoliko godina poslije rata nije bilo organizovanih ustanova za djecu, što je bilo uvjetovano sveukupnim stanjem zemlje kojoj je u ratu, ali i poslije njega, trebalo mnogo vremena da se društvo oporavi od ratnih razaranja i zbivanja.

Razvoj svih segmenata društva u poslijeratnom periodu pratio je i razvoj predškolskog odgoja i obrazovanja sve do 1949. godine, kada se bilježi stagnacija njegovog razvoja zbog prelaska na samostalno finansiranje.

Pored problema nastalih ratnim događajima, jedan od osnovnih problema za rad predškolskih ustanova bio je nedostatak nastavnog kadra. Ovaj problem djelimično je riješen osnivanjem škole za vaspitače 1949. u Sarajevu koja je odškolovala samo dvije generacije ovih kadrova.

Period od 1952. do 1965. godine bilježi stagnaciju predškolskog odgoja i obrazovanja koja je nastala kao posljedica neriješenog načina finansiranja ove djelatnosti jer je razvoj iste oblasti zaustavljen u korist razvoja socijalne zaštite.

Period od 1965. do 1982. godine bilježi intenzivan razvoj predškolskog odgoja i obrazovanja kada procenat djece u predškolskom odgoju raste sa 0,8% na 4,5% u 1982. godini, odnosno sa 3.590 na 24.500 djece, što je posljedica pozitivnih promjena u našem društvu. Period od 1982. do 1990. bilježi još veći porast djece u predškolskom odgoju. Broj djece je porastao na 35.928 ili 10,41%¹.

U Bihaću, kao centru ovog dijela Bosne i Hercegovine, bilježimo prve začetke predškolskog odgoja i obrazovanja na osnovu arhivskih podataka Župnog ureda i Ljetopisa časnih sestara u Bihaću. Godine 1893. u Bihaću je sagrađena građevina *Kloster* u vlasništvu Katoličke crkve gdje su časne sestre, pored ostalih oblika rada, sve do građanskih škola, organizovale i prva *Zabavišta* za predškolsku djecu gdje je muzička naobrazba bila redovita. Prva poglavarica, samim tim i organizatorica, prvih zabavišta je bila časna sestra Ida Keller koja je svirala klavir. Gospođica Keller je upravljala zabavištem punih 10 godina, a 1903. godine zamijenila je i njen rad nastavila časna sestra Gracija Futterer². Katolička crkva je sve do sredine pedesetih godina jedina imala zabavišta za predškolsku djecu u njima je muzička kultura bila jedan od važnijih predmeta.

Na osnovu podataka iz Općinskog arhiva³ saznali smo da je 23.12.1958. godine Narodni odbor Općine Bihać donio *Rješenje o osnivanju Dječijeg zabavišta „Radost“ u Bihaću broj: 62/1/58*, kao

1 Republički zavod za unaprijeđivanje vaspitno-obrazovnog rada: Predškolsko vaspitanje i obrazovanje u BiH (stanje, problemi i elementi za projekciju razvoja), Sarajevo, 1988.

2 Prema Ljetopisu Katoličke crkve u Bihaću..

3 Podaci o rješenjima osnivanja vrtića dobiveni iz resorne službe Urbanizam u općini Bihać.

budžetske ustanove NOO-e Bihać. Ustanova je bila smještena u nenamjenskim prostorijama u ulici Gajevo šetalište sve do 1961. godine. Iste 1961. godine u bihaćkom parku napravljen je namjenski objekat za djecu predškolskog uzrasta.

Dana 29.02.1972. godine Skupština općine Bihać donosi *Rješenje*, broj 02-02-7/72, o osnivanju dječijeg obdaništa u Bihaću u ulici I Krajiške brigade broj 7. Inicijator i investitor ovog i ostalih objekata bio je fond za dječiju zaštitu na čijem čelu je bio gospodin Selim Šehić, čovjek koji je imao visoku svijest o važnosti odgoja i obrazovanja predškolske djece.

Do 1970. godine općina Bihać je po broju obuhvaćenosti djece u predškolskim ustanovama bila na 78. mjestu u SR BiH (0,70% djece je boravilo u predškolskim ustanovama), a između 1970. i 1980. godine se popela na 12. mjesto.

Objekat je čvrste građe, namjenski urađen, smješten u Gradskom parku, u blizini rijeke Une, kapaciteta negdje između 150-180 djece. Sredstva za odgojnu djelatnost Obdaništa su obezbjeđivali:

1. Osnovna zajednica obrazovanja - Bihać
2. Fond za neposrednu dječiju zaštitu
3. Radne organizacije i društveno-politička zajednica
4. Korisnici usluga - roditelji

Dana 28.12.1972. godine, Općinsko vijeće i vijeće radnih zajednica općine Bihać donosi *Rješenje*, broj 02-02-76/72, o davanju saglasnosti za izdvajanje *Dječijeg zabavišta „Radost“* iz sastava OŠ *Ivo Lola Ribar* i pripadanje istog *Dječijem obdaništu Bihać*. Nekoliko je godina kasnije 1977. godine, pri Tekstilnom kombinatu *Kombiteks* otvoren dječiji vrtić za potrebe djece zaposlenih radnika, kapaciteta 60 vrtićke i 20 djece jasličkog uzrasta. Iste godine Općinski zavod za prostorno uređenje izdaje *Urbanističku saglasnost za izgradnju Dječijeg vrtića i jaslica u naselju Ozimice I*, kapaciteta 250 djece. Sredinom 1985. Tvornica *Gorenje* je u prostoru stambene zgrade adaptirala prostor i otvorila dječiji vrtić i jaslice za potrebe svojih radnika, kapaciteta 80 djece. Sve do 1992. godine, svi su ovi objekti bili u sastavu *RO Dječije obdanište Vjekoslav Čubelić Bihać*, gdje je bilo smješteno oko 650 djece vrtićkog i 60 djece jasličkog uzrasta o kojima su brinula 73 zaposlena radnika.⁴ Danas rade samo dva: vrtić

4 Prema Jasmina Smajić, *Pozicija i funkcija predškolskog odgoja*, JU Dječiji vrtić, Bihać, 1999., str 13 - 14.

u naselju Ozimice I i vrtić u Gradskom parku o kojima smo već govorili, pod zajedničkim imenom *JU Dječiji vrtić Bihać*.

II.2 Program rada muzičkog vaspitanja u bihaćkim vrtićima, analiza i vizija

Za razvoj muzičke pedagogije u određenoj sredini, svakako, važnu ulogu ima odgoj najmlađih, stoga razvoj muzičke pedagogije prvenstveno počinje u vrtićima i jaslicama gdje se pojedinoj djeci po prvi put pruža mogućnost za razvoj muzičkih sposobnosti.

Program rada u bihaćkim vrtićima je stigao relativno kasno tek 1987/88. godine iz Sarajeva što je bio i prvi nastavni program rada za predškolske ustanove. Prije ovih programa bihaćki vrtići nisu imali program za izvođenje nastave, nego su odgajatelji radili po *Preporučenim udžbenicima*, kako druge predmete tako i muzički odgoj. Prvi program koji su bihaćki vrtići dobili stigao je tek 1988. godine pod nazivom *Osnove programa odgojno-obrazovnog rada sa djecom predškolskog uzrasta*. Godine 1995. je urađeno dopunjeno izdanje ovih programa. Program obuhvata plan i program za rad sa djecom po grupama, ovisno o uzrastu djeteta. Grupe su podijeljene po uzrastu na mlađu, srednju i stariju grupu.

Detaljnou analizom planova i programa po kojima radi *JU Dječiji vrtić* u Bihaću došao sam do sljedećih zaključaka: planovi i programi su nedovoljno prezentovali oblast muzičkog odgoja, što smatram velikim propustom; nisu objašnjeni načini izvođenja nastave iz pojedinih muzičkih oblasti; nije preporučena literatura za odgajatelje; nije se vodilo računa o individualnim sposobnostima djece.

S obzirom da je igra jedan od osnovnih načina razvoja djece predškolskog uzrasta, pedagoški stručnjaci u predškolskim ustanovama trebalo bi da uvide da je muzika, ako ne najvažnija, onda zasigurno jedan od najvažnijih faktora razvoja u predškolskoj dobi djeteta. Djeca uz muziku doživljavaju najljepše trenutke. Nastavnik može, pored redovnih sati muzike, da poveže muzičke igre sa drugim oblastima kao što su: tjelesni odgoj (kroz razne igre za razvoj navika, hodanja, trčanja, poskakivanja, skakanja, provlačenje i slično), likovni odgoj (likovno izražavanje muzičkih dojmova), osnovne matematičke pojmove (igre lopte, utvrđivanja skupova, redalice kod brojanja I tako dalje).

Muzičke igre trebaju biti narodnog ili plesnog karaktera kako bi ih približili djeci i svakodnevnom

životu. Poželjno je didaktički uraditi nekoliko muzičkih dramatizacija ili priredbi što podrazumijevaju aktivno učešće djece koja će u tim muzičkim dramatizacijama pjevati, svirati na dječijem instrumentariju, plesati ili glumiti, te smo na taj način aktivno uključili djecu u muzički stvaralački rad u kojem im je omogućeno da se druže i igraju, ali kroz stvaralački rad, nakon kojeg djeca osjećaju posebno zadovoljstvo. Posebno je važno pored muzičkih igara obrađivati i brojalice⁵.

Imajući u vidu da je u bihaćkim vrtićima program rada iz muzičke kulture baziran isključivo na slušanju muzike⁶ i pjevanju dječijih pjesmica, smatram da bi način i program trebao biti nešto izmijenjen. Slušanje muzike treba da se obavlja bez unaprijed najavljenog sadržaja kako bi djeca što više doživjela određenu kompoziciju, kako bi razmišljali o tome šta ta kompozicija predstavlja i kakvu ona poruku nosi. Djeca moraju imati svoj doživljaj određene kompozicije, a ne kako se u većini slučajeva kompozicija unaprijed prepriča. Kod pjevanja dječijih pjesmica odgajatelji uglavnom puštaju muziku na matrici što predstavlja osnovni problem djeci da nauče pjesmicu. Svaki nastavnik u predškolskom odgoju trebao bi savladati osnove sviranja na jednom instrumentu (preporučuje se klavir ili harmonika) kako bi djeci olakšali put učenja određene kompozicije.

II 3. Muzičke igre i brojalice

Jedna od najbitnijih oblasti muzičkog odgoja predškolske djece su svakako muzičke igre i brojalice. Vidjevši da se odgajatelji oslanjaju, kada je riječ o muzičkom odgoju, na skripte i udžbenike Manestterioti Višnje (Muzički odgoj na početnom stupnju i Prvi susret djece sa muzikom), Ivane Domojin, i Višnje Protić (Prve kole muzičke igre) predlažem i predstavljam neke od muzičkih aktivnosti koje bi pored slušanja i pjevanja muzičkih kompozicija pridonjele I, svakako, razvile dječiju muzikalnost, maštu i opće znanje.

Stvaralaštvo, naročito muzičko, u tijesnoj je vezi sa emocijama. Odrasli kompozitori u stvaranju muzike imaju širok dijapazon emocionalnih pobuda, od radosti do boli. Nasuprot njima, djeca se muzički

5 Jasmin, Hošić, Muzički odgoj u obrazovnim ustanovama Bihaća, str 3-8, Pedagoški fakultet, Bihać, 2010.

6 Obilazeći studente na satima muzičkog odgoja u vrtiću, spoznao sam određene nedostatke kod slušanja muzike. Nastavnici u većini slučajeva ispričaju cijeli sadržaj kompozicije, što predstavlja problem kod dječijeg doživljavanja - ne dozvoljavaju da djeca dožive kompoziciju na svoj način.

izražavaju jedino onda kad su puni životnog veselja. Dijete u igri ne pjeva da bi stvorilo melodiju, ono najčešće nije svjesno da je to muzika. Ono svoju radost najpotpunije ispoljava pjevanjem. Pjesma izvire iz djeteta kao kod ptica pjevica.

Prve muzičke dojmove dijete stječe veoma rano, već u prvoj godini. Uz majčine pjesme i dozivanje doživljava razne šumove, tonove, muziku s radija, TV-a, a sve to utječe da se i samo počinje aktivno odnositi prema izvorima zvuka. Razvojem muzičkih sposobnosti djeteta sve se više ispoljavaju i povećavaju njegove mogućnosti muzičkog stvaralaštva. Posmatrajući djecu u igri često ćemo zapaziti ispoljavanje muzičke kreativnosti, bilo na području ritma ili pokreta, bilo u obliku kratkih melodija, doziva, rugalica ili brojalica kao osnovnih muzičkih igara kod djece predškolske dobi.

Muzičkim igrama, još od rane dobi djeteta, možemo uspješno razvijati njihove muzikalne sposobnosti od ritma, melodije intonacije i sl. S obzirom da se muzičke igre izvode uz raznovrsnu muziku (različiti izvođački sastav, karakter i sl.) istu će izražavati različitim pokretima što proizilazi iz njihovog ličnog emocionalnog doživljavanja.

Činjenica je da se u cijelom svijetu djeca igraju i da kroz tu igru nesvjesno postaju stvaraoci. Kroz nju nesvjesno izražavaju svoje kreativne aktivnosti i sposobnosti. Igra djeci omogućava, prije svega, fiziološki, ali i emocionalni razvoj. Kada govorimo o muzičkim igrama treba razlikovati: slobodne dječije igre u kojima ona sama kreiraju pokrete i pjesmu, zatim igre koje se izvode po određenim pravilima i igre u kojima djeca spontano imitiraju (npr. neke instrumente, zvukove iz prirode, životinje).

Radi bolje preglednosti didaktičkih muzičkih igara koje bih predložio nastavnicima dječijih vrtića u Bihaću, nabrojat ću one neophodne:

- brojalice kao govorne igre,
- muzičke igre sa pjevanjem,
- muzičke igre uz instrumentalnu pratnju,
- muzičke igre uz razne plesove i narodna kola,
- didaktičke muzičke igre u korelaciji sa drugim predmetima i
- muzička dramatizacija;

II 3.1. Brojalice

Djeca se u najranijoj životnoj dobi susreću sa brojalicama prije svega od svoje majke, a kasnije i u prvim igrama. Dječiji prvi znakovi muzikalnosti mogu biti izazvani ili izraženi majčinim

razbrojavanjem brojalice uz pokrete ruku, a zatim i njihovim oponašanjem. Ustvari, možemo slobodno reći da su dječije brojalice, razbrajalice, pitalice, rugalice najprirodniji izraz njihovog osjećaja za ritam. Za djecu brojalica je sredstvo ili uvod u igru. Brojalicom se donosi važna odluka ko će žmiriti, tražiti, ganjati ili vršiti neku sličnu dužnost.

Prvo moramo upoznati djecu sa jedinicom za brojanje koja je osnova za ritmičke podjele koje treba da upoznaju. U predškolskom dječijem periodu najbolje vrijeme za učenje brojalica je između 4. i 5. godine života. Na početku učimo brojalice sa četvrtinkama, a kasnije uključujemo i druge notne vrijednosti.

Za primjer brojalice sa četvrtinama uzet ćemo brojalicu *Pliva patka preko Save*. Ovakve brojalice možemo obraditi sa učenicima i na način da umjesto nota upisujemo vodoravnu crtu (za tešku dobu) ili polukružnu crticu (za lahku dobu) dok učenici ne nauče note.

Brojalice su, također, najbolje sredstvo za oslobađanje govora i razvijanje memorije. Učenje brojalica treba provoditi kroz igru. Najbolje je da se djeca sa odgajateljima uhvate u kolo i da se igra izvodi uobičajno. Odgajatelj će u početku razbrojavati tekst brojalice sve dok djeca ne nauče. Za djecu koja ispadaju iz igre unaprijed pripremimo neke zadatke (npr. moraju nešto odsvirati na udaraljka, nešto donijeti...). Grupa s kojom izvodimo ovu igru ne smije biti prevelika zbog bolje pažnje djece.

Kada su djeca savladala tekst brojalice, prelazimo na izmišljanje igre kako bi još bolje uvježbala njen ritam. Prvi zadatak može biti pljeskanje u ritmu kako bi djeca vježbala pokret u ritmu brojalice. Zatim se može izgovarati brojalica uz tapšanje po koljenima. Na kraju se ista brojalica može izvesti samo na udaraljka (štapići, zvončići, zvečke i sl.) sa, ali i bez teksta.

Izvođenje brojalice *Jedna vrana gakala* može se izvesti na sljedeći način: izvesti brojalicu do kraja, zatim izvesti samo prvu frazu iste brojalice, a ostale fraze djeca izmišljaju.

Navesti djecu da smisle novi tekst koji će da se rimuje na postojeći ritam kao naprimjer:

Jed-na vra-na ga-kala i po pu-tu ho-dala

Da u-lo-vi se-bi plijen jer je pti-čić gla-dan njen.

Dijete treba, po mogućnosti, da uoči jednake pokrete po trajanju.

Izvođenje brojalice *Golub s krova guče* izvesti u cijelosti jedanput, zatim djeca izmišljaju novi tekst:

Navesti djecu da smisle novi tekst koji će da se rimuje na postojeći ritam kao naprimjer:

*Go-lub s kro-va gu-če i gran-čicu vu-če,
Da li ču-ješ se-ko ka-ko pu-ca li-je-po.*

II 3.2. Muzičke igre s pjevanjem

Dječije igre uz pjesmu su jedan od vrlo važnih elemenata u razvoju osjećaja za ritam i sluh, ali i u razvoju djeteta uopće. Ovdje ćemo istaći ono najvažnije, a što nam može poslužiti kao podsjetnik:

- Da bi se izvela igra s pjevanjem, djeca trebaju po već naučenom metodskom postupku (učenje pjesme po sluhu), memorisati melodiju i tekst pjesme;
- Nakon učene pjesme objasniti igru uz vlastitu demonstraciju;
- Zatim se u igru uvode djeca, u početku naprednija, a zatim sva djeca;
- Kroz igru se ne smije zanemariti pjevanje, a posebno intonacija. Čak bi bilo poželjno, da jedna grupa izvodi pokrete uz igru, a druga pjeva.

Primjeri dječijih igara uz pjesmu

Primjer igre: Ja kupih jednu koku malu

Opis igre: *Ja kupih jednu koku malu* (učiteljica i djeca kreću se u kolu, pjevaju i pokreću glave naprijed-nazad).

*Koka je mala piliće vodila (djeca se uhvate za ruke i nastave kretanje).
Ja kupih jednu patku malu (djeca se gegaju u kolu).
Ali patka vodu čapka (lupaju nogama o pod).
piliće vodila (kolo se dalje okreće).*

Ova igra može da bude didaktička npr. za doživljaj osnovnog tona ljestvice i njegove oktave.

II 2.3. Muzičke igre uz razne plesove i narodna kola

U sveukupnom odgoju djeteta jedan je od zadataka i njegovo upoznavanje s kulturnom baštinom, u ovom slučaju muzičkim naslijeđem ili narodnom muzičkom tradicijom. Dobro bi bilo uraditi sa djecom najjednostavnije pokrete, korake neke narodne igre iz domovine ili mjesta iz kojeg potječu.

Sa naprednijom djecom mogu se formirati i male folklorne grupe koje bi mogle nastupati u nekim pogodnim prilikama (npr. državnim praznici).

Plesove možemo podijeliti u tri grupe: narodne, društvene i umjetničke. Pored navedenih narodnih igara djeca će se u okviru programskih sadržaja upoznati i sa nekim društvenim igrama, npr. valcerom, polkom, žigom i sl. Ovo će uraditi usvajanjem novih pjesama, kompozicija i slušanjem muzike. U tom slučaju djeci se mogu predočiti i osnovni pokreti nekih plesnih igara. Bitno je da djeca shvate da se tu stalno ponavljaju iste ritmičke figure. Pod umjetničkim plesovima podrazumijevamo uglavnom plesne i baletske koreografije koje traže uvježbavanje. U predškolskoj dobi mogu se primijetiti talentovana djeca i tad ih treba uputiti u plesnu ili baletsku školu.

II 3.4. Muzičke igre uz instrumentalnu pratnju

Muzičke igre uz instrumentalnu pratnju odnose se na dječije igre ili pokrete sa određenim pravilima ili bez njih. Muzička podloga može biti jedan instrument ili više njih. Najbolje bi bilo kada bi se obezbijedilo živo izvođenje muzike jer ono daje poseban kvalitet nastavi. Poželjno bi bilo da instrumenti za pratnju budu klavir ili harmonika. Treba izbjegavati klavijaturu zbog sintetičkog, neprirodnog zvuka. Prije samog usvajanja pokreta djeca trebaju više puta čuti muzičku formu kako bi otkrila određene kontraste, melodijske i ritmičke karakteristike.

Sadržaji igara mogu biti jednostavni, spontani ili malo složeniji. Kakvi će biti ovisi, prije svega, o uzrastu djece. Nastavnik treba izabrati muziku koje će djecu veoma brzo transformisati u konjiće, leptiriće, cvijeće i sl. U zbirkama dječijih igara uz instrumentalnu pratnju naznačena su pravila pokreta i igre. U nekim igrama imamo ispisane partiture muzičke forme uz tačan opis igre.

U ovakvim slučajevima nastavnik će kao demonstrator objasniti i pokazati djeci određene pokrete. Kroz ove igre djeca će pokretom reagirati i postepeno se upoznavati sa izražajnim elementima muzike, kao npr. karakterom (veselo, tužno), dinamikom (tiho, srednje tiho, jako), tempom (brzo, sporo) i sl.

Kada govorimo o dječijim igrama, treba posebno istaći dječiju stvaralačku inicijativu. Damo li im mogućnost da izvode samostalne pokrete uz muziku oni će biti zanimljivi, okretni u dječijem stilu i njima zabavni. Ti pokreti neće nas posebno oduševiti. Ovo pokazuje da stvaralačka aktivnost djeteta ne nastaje sama od sebe, već da joj treba poticaj.

U radu na času važna je priprema, a ona se ogleda u sljedećem:

- Djeca trebaju da usvajaju određene pokrete prema uzrastu;
- Uče se posebno pokreti nogu, postavljanje noge na petu, noge na prste, korak u stranu, zatim ritmičko pokretanje ruku, dizanje ruku, njihanje ruku, razne vrste pljeskanja, istezanje tjela i sl;
- Ovladavanjem navedenih pokreta djeci omogućiti da se stvaralački izraze.

II 3.5. Muzičke dramatizacije

Muzičke dramatizacije su, svakako, zanimljiv, ali i zahtjevan oblik rada - oblik u kojem se glumi, pjeva i svira, djeca se druže, igraju, spremaju i sviraju te stvaraju određenu priredbu. Nastavnikova uloga ovdje je presudna s obzirom da mora biti u isto vrijeme i režiser (osmisliti, pripremiti i uvježbati zamišljenu dramatizaciju / predstavu). Muzička dramatizacija se može izvesti s djecom u više varijanti, od onih najjednostavnijih do složenijih u kojima učestvuju sva djeca sa različitim ulogama.

U svakoj dramatizaciji postoje važni elementi koji upotpunjavaju dramsku radnju, a utječu da sve bude zanimljivije i bogatije. Osnovni i najvažniji elementi su: pjevanje, igra, gluma, scenografija i kostimografija. Ovi elementi treba da što bliže dočaraju ono o čemu tekst dramatizacije govori.

Jednostavnije dramatizacije podrazumijevaju samo pripovijedanje priča uz pripremljenu muziku (kao podloga). Ovdje mogu i djeca svirati neke udaraljke na mjestima gdje im odredi nastavnik.

Za djecu je daleko zanimljivija muzička dramatizacija u kojoj oni izražavaju svoju stvaralačku aktivnost, imaju neku ulogu i u njoj aktivno učestvuju. Nastavnik će u ovom slučaju odabrati prikladnu priču, opet prilagođenu uzrastu djece. U toj priči će se pojavljivati više lica koja će vršiti određene radnje (bilo govorom, pokretom ili ritmičkim udaraljka: dočaravanje kiše, oluje, različitih zvukova iz prirode).

Postupak za ovakvu dramatizaciju je sljedeći:

- Djecu najprije upoznati sa pričom;
- Kod prepričavanja postupno uvodimo dijaloge;
- Dajemo mogućnost djeci da sama izmišljaju melodije za kraće dijaloge;
- Najuspješnije melodije zajednički ponavljamo da ih ne zaboravimo;
- Uloge je najbolje uvježbati sa svom djecom, a

- zatim ih podijeliti pojedinačno najuspješnijim;
- Muzičku je dramatizaciju najbolje usvajati po epizodama koje se više puta ponavljaju, a zatim povezuju u veće cjeline;
- Ako imamo pripovjedača u početku će to biti nastavnik, a kasnije djeca.

Kao što je već pomenuto u muzičkoj dramatizaciji trebaju učestvovati sva djeca, svakako prema svojim mogućnostima. U njoj se mogu kombinovati različite radnje. Neka će djeca izgovarati tekst, vršiti određene pokrete, druga pjevati melodiju, mogu skandirati ili pjevati horski dok jedan dio djece može imati ulogu orkestra s dječijim instrumentarijem. Sve to na kraju može ličiti na neku malu operetu ili mali mjuzikl.

Na kraju treba pomenuti da se dječije igre trebaju provoditi što češće i u različitim okolnostima. Neke će se zbog specifičnosti izvoditi u sobi (razredu), a neke je idealno izvoditi vani, u prirodi, što može još više motivisati djecu. Igre se mogu izvoditi i u korelaciji sa drugim odgojno-obrazovnim područjima čime se može poboljšati dječija pažnja.

Muzičke dramatizacije predstavljaju svojevrsnu igru u kojoj se dramska radnja pjesme prikazuje uz pjevanje koje može da bude praćeno Orfovim dječijim instrumentarijem i pokrete kostimiranih lica u odgovarajućem dekoru. Dramski prikaz odgovarajuće pjesme može biti i vid samostalnog stvaralaštva u kojem učenici određuju likove, improviziraju neke pokrete, sviraju na dječijim instrumentima ili daju sugestije za kostime.

Jedan od primjera na koji način se može uraditi dramatizacija u predškolskom razredu je *Nestašni zvončić*. Učenici sa snimke slušaju zvukove proljeća, prepoznaju ih i oponašaju (kapanje otopljenog snijega s drveta, puhanje vjetra, pjev ptica, zujanje pčela). Učenici posmatraju slike i stvaraju priču s naslovom *Nestašni zvončić*. Zamišljaju i oponašaju zvukove sa slika. Trebaju prepoznati priču *Nestašni zvončić* u pjesmi *Zvončić u proljeće*.

II 4. Muzičke igre u korelaciji sa drugim predmetima

Kako sam već ranije rekao, didaktičke su igre sa muzičkim elementima poseban oblik igara koje organizuje vaspitač u dječijem vrtiću kako bi se u njima na zanimljiv način ostvarili određeni zadaci. Cilj je da se pomoću muzičke igre utiče na razvoj umnih sposobnosti djece. Svaka igra zahtjeva od djeteta da riješi određeni zadatak, a izvršenje zadatka podrazumjeva umni napor, koncentraciju i sposobnost shvaćanja. Didaktičke igre moraju biti zanimljive jer ćemo samo tako podstaći djecu na

aktivnost.

Didaktičke muzičke igre, kako sam već rekao, imaju značajno mjesto u svim odgojno-obrazovnim oblastima i aktivnostima i to:

- tjelesnom razvoju,
- razvoju govora,
- upoznavanju okoline,
- likovnom odgoju.

II 3.1. Muzičke igre u tjelesnom i likovnom odgoju

U oblasti tjelesnog i zdravstvenog odgoja pokretne igre imaju veliki značaj. Interesantnost odabranih sadržaja može djelovati na ispunjenje i zadovoljavanje dječijih potreba i želja za: kretanjem, trčanjem, skakanjem, puzanjem, bacanjem, hvatanjem, kao primarnoj potrebi za zdrav razvoj djeteta.

Muzičke igre različito angažuju djete i utiču na usavršavanje pokreta, razvoj čula, ispunjavanje emocionalnih potreba, socijalne komunikacije, umne sposobnosti i slično.

Kako muzika može uticati na raspoloženje, tako se muzičkim igrama postiže i opuštanje napetosti dječijeg organizma te zadovoljstvo jer dijete postaje zaneseno, sretno, glasno, smije se i oslobađa se negativnih tenzija, strahova, melanholijske, bijesa, stida, tuge kao i nezainteresiranosti. V Manasteriotti je naročito govorila i isticala značaj muzičke igre u razvoju mišićnog sistema dječijeg organizma. Dijete treba da je kreativno u doživljavanju određenog takta i pjesme. Njegov se osjećaj za ritam razvija vježbajući pokrete.

Jedna od muzičkih igara u korelaciji sa tjelesnim odgojem je *Dugovrata strina Roda*. U ovoj je igri najvažnije uvježbati određene pokrete igre koja je u isto vrijeme didaktička jer će učenici doživjeti osjećaj tonalnog završetka.

Pored već nabrojanih muzičkih igara imamo i igre u korelacijama i sa drugim predmetima kao npr. Likovni odgoj. U okviru zadovoljavanja likovnih odgojno-obrazovnih ciljeva i zadataka, uz korištenje muzike kroz različite sadržaje i oblike, obogaćuje se dječije likovno spoznavanje, doživljavanje i naročito izražavanje s estetskim vrijednostima. Djeca mogu slušati muziku dok se likovno izražavaju ili mogu ilustrovati određenu muziku, instrumentalnu, vokalnu ili instrumentalno-vokalnu, plesove uz muziku ili neke muzičke igre.

Postoji i oblast likovnog stvaralaštva koju izaziva slušana muzika. Neka djeca mogu bolje da izraze

svoje impresije slušanja muzike na slijedeće načine:

- crtanje: olovkom, bojicama, kredama;
- slikanje: kistom;
- grafika: otiskivanje i utiskivanje;
- oblikovanjem: plasrelinom, glinom, glinamolom, tjestom;
- građenje: u pjesku, kamenjem, drvenim oblicima, ambalažnim materijalom.

Didaktičke igre, već u samom nazivu svake igre, imaju naveden cilj koji dijete umnim angažmanom nastoji postići.

Elementi muzike implementirani u didaktičke igre, kroz sve odgojno obrazovne oblasti, omogućavaju realizaciju postavljenih ciljeva. Prisustvo muzike u govornim igrama daje posebnu draž svakoj igri. Djeca spontano uče govor. Brojalica bogata ritmom, rimom, zatim igre s vodom, magnetima, kamenjem, drvetom, svjetlošću i sl. ili mozaik zvukova koji pruža djetetu bezbroj mogućnosti za razvoj glasa, govora i sluha. Djeca vježbaju inteligenciju, pamćenje, percepciju, emocije i socijalne kontakte.

Oblast tjelesnog odgoja, obogaćena muzikom, dijete potiče na pravilnije kretanje. Dijete uvježbava skladnost pokreta te se na taj način pravilnije razvija muskulatura, skelet, vitalni organi i sl.

Literatura

- Čavlović, Ivan, *Uvod u muzikologiju i metodologija naučno-istraživačkog rada*, Muzička akademija, Sarajevo, 2004.
- Dobrić, Nedeljka, *Razvijanje početnih matematskih pojmova u predškolskim ustanovama*, Pedagoška akademija, Beograd, 1979.
- Dobud, Anka, Došen, *Malo dijete-veliki istraživač*, Alinea, Zagreb, 1995.
- Ferović, Selma, *Muzika kao komunikacija*, Zbornik radova, br.3, UNICEF, Sarajevo, 1994.
- Ferović Selma, *Teorija i praksa muzičkog vaspitanja i obrazovanja u BiH*, Sarajevo, 1991.
- Hođžić, Refik, *Metodika muzike*, Grafičar, Bihać, 2005.
- Hođžić, Refik, *Osnovi muzike za Pedagoške akademije*, Pedagoška akademija, Bihać, 1994.
- Hošić, Jasmin, *Muzički odgoj u obrazovnim ustanovama Bihaća*, Pedagoški fakultet, Bihać, 2010.
- Ivanković, Aurelija, *Fizički odgoj djece pšredškolske dobi*, Školska knjiga, Zagreb, 1971.
- Kamenov, Emil, *Intelektualno vaspitanje kroz igru*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1997.
- Lazarević, Dimitrije, *Muzičko vaspitanje u razrednoj nastavi*, Svjetlost, Sarajevo, 1972.
- Matić, Radomir, *Metodika razvoja govora djece*, Nova prosveta, Beograd, 1986.
- Matić, Radomir, *Metodika razvoja govora djece*, Nova prosveta, Beograd, 1987.
- Manasteriotti Višnja, *Zbornik pjesama i igara za djecu*, Školska knjiga, Zagreb, 1990.
- Manasteriotti, Višnja, *Muzički odgoj na početnom stupnju*, Školska knjiga, Zagreb, 1980.

- Manasteriotti, Višnja, *Prvi susreti djeteta sa muzikom*, Školska knjiga, Zagreb, 1981.
- Papić, Mitar, *Školstvo u Bosni i Hercegovini za vrijeme Austrougarske okupacije*, Veselin Masleša, Sarajevo, 1972.
- Rakijaš, Branko, *Muzički odgoj djeteta*, priručnik za nastavnike, Školska knjiga, Zagreb, 1971.
- Rakijaš, Branko, *Pjesma i igra*, Školska knjiga, Zagreb, 1965.
- Smajić, Jasmina, *Pozicija i funkcija predškolskog odgoja*, Grafičar, Bihać, 2002.
- Šamić, Midhat, *Kako nastaje naučno djelo*, Svjetlost, Sarajevo, 1977.
- Vasiljijević, Zorislava, *Muzičko vaspitanje za prvi razred učiteljske škole*, Beograd, 1970.
- Voglar, Mira, *Kako muziku približiti djeci*, Ljubljana, 1980.

Summary

Music has always been an integral part of education. It affects the general and spiritual growth of a man as personality and as initiator of all changes in the society. The music educators direct the efforts of those who spend some time learning and acquiring knowledge: as lovers of music, reproductive artists, music educators and music makers. Music educators are likely to foster, develop and enrich the spiritual growth of their students and the community in which they operate.

In Bihać, as the center of this part of Bosnia and Herzegovina, we record the earliest beginnings of preschool education on the basis of archival data of the parish office and the chronicles of the nuns in Bihać. In 1893, the Kolster building owned by Catholic church was built in Bihać, where the nuns, in addition to other kinds of work, organized the first kindergarten for preschool children who began to receive a regular music training. The organizer of the first kindergarten was a nun Ida Keller, who played the piano. The kindergarten was led by Ms. Kaller for ten years and in 1903 she was replaced by a nun Grace Futterer. Until the mid-fifties the Catholic Church was the only kindergarten for preschool children where the music was one of the most important subjects.

The education of the youngest plays an important role in the development of music pedagogy, therefore, the development of music pedagogy primarily begins in the kindergarten and nursery school, where the children are, for the first time, given an opportunity to develop musical abilities. □

Pjevačka sekcija KUD-a Gajret Bihać / iz foto albuma Nikole Radića /